

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ŞİMAL-ŞƏRQ REGIONUNUN İNKİŞAFININ TARİXŞÜNASLIĞI

NOVRUZ KƏRİMOV

AMEA-nın Tarix və Etnologiya İnstitutu

E-mail: amz2005@rambler.ru

Giriş

Hər bir dövlətin ictimai-siyasi tərəqqisinin təməlini eyni zamanda sosial-iqtisadi və mədəni həyatın dinamik inkişafı təşkil edir. Ulu Öndər Heydər Əliyev istər Azərbaycanda hakimiyyətinin birinci dövründə (1969-1982-ci illər), istərsə də ikinci dövründə (1993-2003-cü illər) cəmiyyətin sosial-iqtisadi və mədəni həyatının davamlı yüksəlişində əvəzolunmaz xidmətlər göstərmişdir. Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafında dinamizmin təmin edilməsi sahəsində ardıcıl fəaliyyəti, həmçinin Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı qarşıya qoyulan vəzifələrin həyata keçirilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən addımların həyata keçirilməsi ölkədə yeni-yeni infrastruktur sahələrinin yaradılmasına və əhalinin faydalı məşğulluğunun artmasına öz müsbət təsirini göstərmişdir. İstər sovet dövründə, istərsə də müstəqillik illərində regionların inkişafı ilə bağlı atılan çoxsaylı sosial-iqtisadi addımlar nəticəsində bölgələrin sosial-iqtisadi və mədəni həyatında köklü dəyişikliklər baş vermiş, infrastruktur sahələri yenidən qurularaq bütövlükdə regionlarda davamlı və dinamik inkişaf təmin edilmişdir.

Heydər Əliyev hakimiyyəti dövründə Azərbaycan Respublikasının Şimal-Şərqi regionunun inkişafı istiqamətində də ciddi addımlar atılmış, davamlı layihələrin icra olunması nəticəsində bu bölgənin sosial-iqtisadi həyatında nəzərəcarpacaq dərəcədə tərəqqi baş vermişdir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin regionlarda həyata keçirdiyi uğurlu sosial-iqtisadi siyasət digər bölgələrdə olduğu kimi Şimal-Şərqi regionunun da dinamik inkişafa və əhalinin rifahının yüksəlməsinə səbəb olmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının iqtisadi inkişafında davamlı tərəqqinin təmin edilməsi, bu istiqamətdə aparılan işlərin keyfiyyətcə yeni mərhələdə davam etdirilməsi məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 2003-cü ilin 24 noyabrında imzalanmış "Azərbaycan Respublikasında sosial-iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi tədbirləri haqqında" Fərmanı və Azərbaycan Respublikası Prezidentinin

2004-cü il 11 fevral tarixli 24 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı (2004-2008-ci illər)" və sonrakı illərdə qəbul edilən digər hüquqi sənədlər qarşıya qoyulan vəzifələrin həyata keçirilməsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən hüquqi baza rolunu oynamışdır.

Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini qazandıqdan sonra regionların tarixinin öyrənilməsi istiqamətində əhəmiyyətli dərəcədə addımlar atılmağa başladı. Azərbaycanın müxtəlif şəhərlərinin tarixinin yazılması ilə bərabər bölgələrin də tarixi tədqiqat prosesinə cəlb olundu. Ölkəmizin regionlarının ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, mədəni inkişafının müxtəlif istiqamətləri araşdırma predmetinə çevrildi. Məhz bu baxımdan öz geosiyasi və strateji əhəmiyyətinə, həmçinin sosial-iqtisadi və turizm potensialına görə xüsusi rola malik olan Azərbaycanın Şimal-Şərqi regionun – Quba, Qusar, Xaçmaz, Şabran və Siyəzən rayonlarının inkişaf tarixinin öyrənilməsi böyük aktuallıq kəsb edir. Xüsusilə də istər sovet dövründə, istərsə də müstəqilliyimizin ilk onilliyində Ümummilli lider Heydər Əliyevin bu regionlarda həyata keçirdiyi böyük sosial-iqtisadi və mədəni layihələrin tədqiq edilməsi, cəmiyyətə çatdırılması böyük elmi, ictimai və sosial əhəmiyyət daşıyır.

Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasının Şimal-Şərqi regionunun inkişafının tarixşünaslığı

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə Azərbaycan Respublikasının Şimal-Şərqi regionunun inkişafı tarixi məsələləri indiyədək ayrıca tədqiqat obyektinə kimi kompleks şəkildə öyrənilməsə də, bu bölgənin sosial-iqtisadi və mədəni həyatının müxtəlif istiqamətləri tədqiqat predmeti olmuşdur. Təbii olaraq bu regionun inkişaf tarixinin tədqiqi məsələsi bölgəsəl xarakter daşdığı üçün bu istiqamətdə mövcud tədqiqatlar əsasən Azərbaycan tarixçilərinə məxsusdur. Eyni zamanda rəsmi statistik sənədlər, mətbuat orqanlarında bu bölgənin sosial-iqtisadi və mədəni həyatı ilə bağlı dərc olunan məqalələr tədqiqatın elmi bazasının zənginləşməsində əhəmiyyətli rol oynamışdır.

Azərbaycanın Şimal-Şərq regionlarının inkişaf tarixinin öyrənilməsində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rəsmi çıxışları, nitqləri, bəyanatları, müsahibələri, məktubları, məruzələri, müraciətləri, fərmanlarının toplandığı “Müstəqilliyimiz əbədidir: çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məktublar, məruzələr, müraciətlər, fərmanlar” adlı çoxcildli toplunun böyük əhəmiyyəti vardır. Bu çoxcildlikdə yer alan rəsmi və hüquqi sənədlər bölgənin siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyatının öyrənilməsi üçün mənbə rolu oynamaqla yanaşı tarixşünaslığımız üçün əsas elmi bazadır (6).

Azərbaycanın müstəqilliyi dövründə bölgənin sosial-iqtisadi həyatını tədqiq edərkən “Azərbaycanda iqtisadiyyatın və sosial sahənin yüksəlişi özəl sektorun inkisafından asılıdır” adlı toplunun əhəmiyyətini xüsusi qeyd etmək lazımdır. Bu kitabda Ümummilli Lider Heydər Əliyevin yerli sahibkarlarla görüşləri, kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı ilə bağlı qəbul edilən sənədlər topla şəkildə təqdim edilmişdir (7).

Müstəqillik dövründə AMEA-nın A.A.Bakıxanov adına Tarix İnstitutunda Heydər Əliyev irsinin araşdırılması məqsədilə aparılan çoxsaylı elmi tədqiqat işləri arasında “Azərbaycan Respublikasının tarixi” adını xüsusi vurğulamaq lazımdır. Prezident İlham Əliyevin tövsiyəsi ilə yazılan “Azərbaycan Respublikasının tarixi”nin birinci cildi fundamental elmi araşdırma olmaqla müstəqillik dövrü tariximizin 1991-2003-cü illərini əhatə edir. Bu dövr müstəqil Azərbaycanın tarixinə Heydər Əliyev dövrü kimi daxil olmuşdur. Əsərdə müstəqillik dövrü tariximizin müxtəlif istiqamətləri işıqlandırılmaqla yanaşı, Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə bölgələrin, həmçinin Şimal-Şərq regionunun sosial-iqtisadi və mədəni həyatının inkişafı tarixi məsələləri də əks olunmuşdur (3).

Azərbaycanın bölgələrinin siyasi və sosial-iqtisadi tarixinin öyrənərkən diqqət yetirilməli olan əsərlərdən biri də Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Tarix İnstitutunun nəşri olan ikicildlik “Heydər Əliyev” kitabıdır. Bu fundamental elmi araşdırmanın 1-ci cildi dahi şəxsiyyətin fəaliyyətinin müstəqillik illərinə qədərki dövrünü əhatə edir. Elmi araşdırmasının 2-ci cildi isə Ulu Öndərin ömür yolunun müstəqillik dövrünü əhatə edir. Əsərdə Heydər Əliyev dövrü Azərbaycanın ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni həyatını əhatə edən olduqca əhəmiyyətli məlumatlar öz əksini tapmışdır (10; 11).

“Azərbaycanın iqtisadi inkişafının Heydər Əliyev strategiyası” adlı elmi monoqrafiyada əsası Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş, hazırda ölkə Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla inkişaf etdirilən Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyasının mahiyyəti, ümumi və xarakterik cəhətləri, prioritetləri, regional xüsusiyyətləri, ölkəmizin dinamik və davamlı sosial-iqtisadi inkişafının amilləri, inkişaf perspektivləri təhlil olunur (4).

“Azərbaycanın regionları. Yeni inkişaf dövrü” adlı 3 cildlik monoqrafiyanın ikinci cildində Heydər Əliyev tərəfindən müəyyən edilmiş sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasının davamı olaraq Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı sahəsində Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü və bilavasitə rəhbərliyi ilə həyata keçirilən proqramların icrası, Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda həyata keçirilən sosial-iqtisadi və mədəni layihələr əks olunmuşdur (5).

Akademik Q.Məmmədovun “Heydər Əliyev: Torpaq islahatları regionların sosial-iqtisadi inkişafının əsasıdır” adlı monoqrafiyasında Heydər Əliyevin 1969-1982-ci illərdə ölkəmizdə kənd təsərrüfatının dinamik inkişafı sayəsində Azərbaycan kəndlisinin rifaha qovuşması, müstəqillik əldə eldikdən sonra isə həmin illərdə təməli qoyulmuş zəmin üzərində Azərbaycanda və dünyada analoqu olmayan torpaq islahatlarının uğurla həyata keçirilməsinin mümkün olmasından bəhs edilir, həmçinin 1969-1982-ci illər və 1993-2003-cü illərdə qəbul edilmiş çoxsaylı fərman, sərəncam, digər hüquqi normativ aktlar diqqətə təqdim edilməklə Ulu Öndərin yaratdığı hüquqi baza əsasında sosial ədalət prinsiplərinə söykənən aqrar münasibətlərin formalaşdırıldığı önə çəkilir, həmçinin regionlarda həyata keçirilən aqrar islahatlar təhlil edilir. Əsərdə Azərbaycanda aqrar islahatların tərkib hissəsi olaraq Şimal-Şərq regionunda həyata keçirilən torpaq islahatlarının xarakteristikası şərh olunmuşdur (22).

Azərbaycanın regionlarının Heydər Əliyev dövrü sosial-iqtisadi inkişaf tarixinin öyrənilməsində Əliyevşünas alim Ə.Qasımovun əsərlərinin əhəmiyyəti böyükdür. Onun “Heydər Əliyevin inkişaf strategiyası və Naxçıvan Muxtar Respublikası : XX əsrin 70-80-ci illəri” əsərində (18) bölgələrin inkişaf strategiyasının spesifik xüsusiyyətləri öz əksini tapmışdır.

Ə.Nağıyev, V.Novruzov, H.Allahverdiyev, Ə.Əlirzayevin birgə hazırladığı “Heydər Əliyev

və Azərbaycan iqtisadiyyatı” adlı monoqrafiyada 1969-1997-ci illərdə Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın inkişafında, bazar münasibətlərinin formalaşmasında, islahatların həyata keçirilməsində, regionların davamlı inkişafında müdrik dövlət xadimi Heydər Əliyevin böyük rolu, təşkilatçılıq məharəti, peşəkar idarəçilik sərəştəsi və zəngin iş təcrübəsi, onun yeritdiyi düzgün və səmərəli sosial-iqtisadi siyasət konkret faktlar, materiallar və rəsmi sənədlər əsasında tədqiq edilir (24).

M.Alişanovanın “Heydər Əliyev – İqtisadi müstəqilliyimizin banisidir” monoqrafiyasında müstəqillik dövründə Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi sosial-iqtisadi tədbirlər, bu sahədə qəbul edilən qanunvericilik sənədləri, sosial rifahın yüksəlməsi istiqamətində atılan səmərəli addımlar öz əksini tapmışdır (2).

Ş.Muradovun “Ulu Öndər Heydər Əliyevin inkişaf strategiyasının təntənəsi: tənəzzüldən tərəqqiyə yüksələn 50 illik çətin yolun sosial-iqtisadi nəticələri (1969-2019-cu illər)” adlı əsərdə Heydər Əliyevin sosial-iqtisadi sahədə həyata keçirdiyi tədbirlər və Ümummilli liderin layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyevin uğurlu daxili siyasəti ətrafında şərh olunmuşdur (23).

H.H.Əhmədovun “Azərbaycan təhsilinin inkişaf strategiyası” adlı elmi monoqrafiyasında milli təhsilin inkişafına aid rəsmi sənədlər öz əksini tapmaqla yanaşı, regional təhsil, təhsil siyasətinin uğurlarını şərtləndirən nüanslar, əsaslı islahatyönümlü tədbirlərin həyata keçirilməsi zərurəti, Ulu öndər Heydər Əliyevin bu sahədə böyük xidmətləri qeyd edilmişdir (8).

R.R.Əmənovun “Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda əhali məskunlaşmasının cins mühitində tədqiqi” adlı elmi tədqiqat əsəri bölgənin demoqrafik durumunu, əhalinin cins müxtəlifliyini, miqrasiya məsələlərini öyrənməyə imkan vermişdir (9).

Azərbaycan Respublikası Dini Qurumlarla İş üzrə Dövlət Komitəsinin hazırladığı “Heydər Əliyev və Azərbaycanda din siyasəti: gerçəkliklər və perspektivlər” adlı elmi topluda Ümummilli Lider Heydər Əliyevin milli-mənəvi dəyərlərimizin bərpasında misilsiz xidmətləri, dini-etiqad azadlığının təmin olunması sahəsində Azərbaycanın təcrübəsi, xüsusilə də Ulu Öndərin hakimiyyəti dövründə müxtəlif dini konfessiyaların məskunlaşdığı Quba, Qusar, Xaçmaz bölgəsində həyata keçirilən dini-mədəni tədbirlər öz əksini tapmışdır (15).

S.S.Bəhrəmovanın “Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasında din siyasəti” adlı monoqrafiya-

da Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə Azərbaycanda dövlət-din münasibətləri, dini siyasətin əsas istiqamətləri, Azərbaycanda dini etiqad azadlığının vəziyyəti, regionlarda dini –mənəvi həyatın inkişaf tendensiyaları müqayisəli şəkildə təhlil edilmişdir (16).

Əhəmiyyətli elmi əsərlərdən biri olan “Heydər Əliyev və mədəniyyət” adlı üç cildlikdə Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin mədəniyyət sahəsində yorulmaz fəaliyyəti əks olunmuş, dahi şəxsiyyətin ölkə rəhbərliyinə gəldiyi 1969-cu ildən – 1982-ci ilə qədər və 1993-cü – 1996-cı illərdə bütövlükdə Azərbaycanın, həmçinin bölgələrin mədəniyyətinə, incəsənətinə, kinosuna, ədəbiyyatına, memarlığına, turizm sahəsinə və s. böyük qayğısını səciyyələndirən materiallar xronoloji ardıcılıqla toplanmışdır (12; 13; 14).

A.M.Məhərrəmovun “Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu və onun iqtisadi inkişaf perspektivləri” istiqamətində apardığı araşdırmalar bu bölgənin sosial-iqtisadi potensialını təhlil etməyə imkan yaratmışdır (21).

S.Abbasovanın “Azərbaycan Respublikasının ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni inkişafında qadınların rolu (1970-2015-ci illər)” adlı elmi tədqiqat əsərində, eyni zamanda Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə Azərbaycanın müxtəlif regionlarında, həmçinin Şimal-Şərq bölgəsində qadınların sosial-iqtisadi və mədəni həyatda rolu əks olunmuşdur (1).

S.Səfərovun “Heydər Əliyev kursu yeni keyfiyyət halında: İqtisadiyyat, siyasət, dinamizm, problemlər, perspektivlər” adlı kitabında Heydər Əliyevin iqtisadi siyasəti, regionların sosial-iqtisadi inkişafında həyata keçirilən tədbirlər, yeni iqtisadi düşüncəyə, müasir iqtisadi təfəkkürə malik İlham Əliyevin Ümummilli Liderin strateji kursuna yiyələnərək onu yeni keyfiyyət halına yüksəltməsi, sosial-iqtisadi inkişafa dinamizm gətirən, xalqın rifahının yüksəlməsinə təsir edən praktiki fəaliyyəti konkret faktiki materiallar əsasında tədqiq edilir (25).

A.E.Quliyevanın “Azərbaycanda regionların perspektiv inkişafı və maliyyə təminatının gücləndirilməsi problemləri” adlı monoqrafiyada Azərbaycanda regionların perspektiv inkişafı və maliyyə təminatının gücləndirilməsi problemləri və strateji istiqamətləri üzrə elmi, nəzəri xarakterli tədqiqat materialları əks olunmuş, ölkəmizdə qəbul olunmuş regional sosial-iqtisadi inkişaf Dövlət proqramlarının icra nəticələri qiymətləndirilmişdir (19).

M.M.Mahmudov və İ.M.Mahmudovanın “Regionların sosial-iqtisadi inkişafının tənzimlənməsi” adlı əsərdə regionların sosial-iqtisadi inkişafının nəzəri və praktiki istiqamətləri təhlil olunmuşdur (20).

“Heydər Əliyev və Azərbaycan idmanı, sənədi publisistika” adlı kitabda Azərbaycan idmanının ötən əsrin 70-ci illərindən başlayaraq müasir günümüzədək keçdiyi inkişaf yoluna nəzər salınıb. Azərbaycan idmanı tarixində ən böyük himayədarı olmuş, xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əlirza oğlu Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrlərdə respublikanın bölgələrində idmanının inkişafı yolunda yorulmaz fəaliyyəti və əldə olunan nəticələrdən geniş söhbət açılır (17).

Nəticə

Ümumiyyətlə, Azərbaycan Respublikası öz müstəqilliyini qazandıqdan sonra regionların tarixinin öyrənilməsi istiqamətində böyük işlər görülmüş, həmçinin ölkəmizin regionlarının ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, mədəni inkişafının müxtəlif istiqamətləri araşdırma predmetinə çevrilmişdi. Məhz bu baxımdan öz geosiyasi və strateji əhəmiyyətinə, həmçinin sosial-iqtisadi və turizm potensialına görə xüsusi rola malik olan Azərbaycanın Şimal-Şərq regionunun – Quba, Qusar, Xaçmaz, Şabran və Siyəzən rayonlarının Ümummilli Lider Heydər Əliyevin hakimiyyəti dövründə inkişaf tarixinin öyrənilməsi istiqamətində elmi tədqiqatların aparılması əhəmiyyətli dərəcədə tarixşünaslıq bazası yaratmışdır.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Abbasova S. *Azərbaycan Respublikasının ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi və mədəni inkişafında qadınların rolu (1970-2015-ci illər)*, Naxçıvan: “Əcəmi” Nəşriyyat-Poliqrafiya Birliyi, 2019, 440 s.
2. Alishanova M. *Heydər Əliyev – İqtisadi müstəqilliyimizin banisidir*. Bakı: Çinar-Çar, 2006, 214 s.
3. *Azərbaycan respublikasının tarixi (1991-2003). 1-ci cild. Heydər Əliyev dövrü*. Bakı: Azərbaycan Tarixçiləri İctimai Birliyi, 2016, 704 s.
4. *Azərbaycanın iqtisadi inkişafının Heydər Əliyev strategiyası*. Bakı: Şərq-Qərb, 2019. 328 s.
5. *Azərbaycanın regionları. Yeni inkişaf dövrü. II cild*, Bakı: 2014, 200 s.
6. Əliyev H. *Müstəqilliyimiz əbədidir: çıxışlar, nitqlər, bəyanatlar, müsahibələr, məktublar, məruzələr, müraciətlər, fərmanlar. XXIV kitab: dekabr,*

1999 - fevral, 2000, Bakı: Azər nəşr, 2008.- 504 s.

7. Əliyev H. *Azərbaycanda iqtisadiyyatın və sosial sahənin yüksəlişi özəl sektorun inkişafından asılıdır*. Bakı, Nurlan, 2002, 112 s.

8. Əhmədov H. *Azərbaycan təhsilinin inkişaf strategiyası*. Bakı, Elm nəşriyyatı, 2010, 800 s.

9. Əmənöv R. *Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunda əhali məskunlaşmasının CİS mühitində tədqiqi. Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyanın Avtoreferatı*, Bakı: 2022, 26 s.

10. Heydər Əliyev. *İki cildə. 1-ci cild*. Bakı: Turxan NPB, 2013, 500 s.

11. Heydər Əliyev. *İki cildə. 2-ci cild*. Bakı: Turxan NPB, 2013, 704 s.

12. *Heydər Əliyev və mədəniyyət. 3 cildə. I cild*. 2008, Nurlan, 472 s.

13. *Heydər Əliyev və mədəniyyət. 3 cildə. II cild*. 2008, Nurlan, 472 s.

14. *Heydər Əliyev və mədəniyyət. 3 cildə. III cild*. 2008, Nurlan, 536 s.

15. *Heydər Əliyev və Azərbaycanda din siyasəti: gerçəkliklər və perspektivlər*. Bakı: “Əbilov, Zeynalov və oğulları” Nəşriyyat-Poliqrafiya Evi. 2007, 424 s.

16. *Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasında din siyasəti*. Bakı: Avropa nəşriyyatı, 2021, 232 s.

17. *Heydər Əliyev və Azərbaycan idmanı. Sənədi publisistika*. Bakı, Turan Evi, 2004. 160 s.

18. Qasımov Ə. *Heydər Əliyevin inkişaf strategiyası və Naxçıvan Muxtar Respublikası : XX əsrin 70-80-ci illəri*. Bakı: Təhsil, 2009, 320 s.

19. Quliyeva A. *Azərbaycanda regionların perspektiv inkişafı və maliyyə təminatının gücləndirilməsi problemləri*. Bakı, Kooperasiya nəşriyyatı, 2021, 308 s.

20. Mahmudov M., Mahmudova İ. *Regionların sosial-iqtisadi inkişafının tənzimlənməsi*. Bakı, İqtisad Universiteti Nəşriyyatı, 2011, 370 s.

21. Məhərrəmov A. *Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonu və onun iqtisadi inkişaf perspektivləri*. /Bakı Universitetinin xəbərləri, №1, Sosial-siyasi elmlər seriyası, 2013, s. 96-102.

22. Məmmədov Q. *Heydər Əliyev: Torpaq İslahatları regionların sosial-iqtisadi inkişafının əsasıdır*. Bakı: 2008, ALF QROUP, 232 s.

23. Muradov Ş. *Ulu Öndər Heydər Əliyevin inkişaf strategiyasının təntənəsi: tənəzzüldən tərəqqiyə yüksələn 50 illik çətin yolun sosial-iqtisadi nəticələri*

ri (1969-2019-cu illər). Bakı: Avropa nəşriyyatı, 2019, 594 s.

24. Nağıyev Ə., Novruzov V., Allahverdiyev Ə. Ə-lirzayev Ə. *Heydər Əliyev və Azərbaycan iqtisadiyyatı*. Bakı: Azərnaşr, 1998, 388 s.

25. Səfərov S. *Heydər Əliyev kursu yeni keyfiyyət halında: "İqtisadiyyat, siyasət, dinamizm, problemlər, perspektivlər"*, Bakı: Azərnaşr, 2005, 504 s.

Karimov Novruz Seyfəddin oğlu
Institute of History and Ethnology,
Azerbaijan National Academy of Sciences

Heydar Aliyev and the Historiography of the Development of the Northeastern Region of the Republic of Azerbaijan

SUMMARY

The foundation of every state's socio-political progress is simultaneously ensured by the dynamic development of its socio-economic and cultural life. National Leader Heydar Aliyev made invaluable contributions to the steady rise of Azerbaijan's socio-economic and cultural life, both during his first tenure in power (1969–1982) and his second tenure (1993–2003).

After gaining independence, the Republic of Azerbaijan began taking significant steps toward studying the history of its regions. Various aspects of the socio-political, socio-economic, and cultural development of the country's regions became subjects of research. In this context, the northeastern region of Azerbaijan — which includes Quba, Qusar, Khachmaz, Shabran, and Siyazan districts—holds particular importance due to its geopolitical and strategic significance, as well as its socio-economic and tourism potential. Studying the development history of this region is therefore highly relevant.

This article, based on existing scientific works, will focus on the historiography of the development of Azerbaijan's northeastern region during the Heydar Aliyev era.

Keywords: *Republic of Azerbaijan, National Leader Heydar Aliyev, Northeastern region, development dynamics, historiography.*

Каримов Навруз Сейфеддин оглы

Институт Истории и Этнологии НАНА

Гейдар Алиев и историография развития Северо-Восточного региона Азербайджанской Республики

РЕЗЮМЕ

Основа общественно-политического прогресса каждого государства одновременно является динамичное развитие социально-экономической и культурной жизни. Великий лидер Гейдар Алиев как в первый период (1969 -1982 годы), так и во второй период (1993-2003 годы) своего правления в Азербайджане, оказал неоценимые услуги в непрерывном улучшении социально-экономической и культурной жизни общества.

После обретения Азербайджанской Республикой своей независимости были предприняты значительные шаги в направлении изучения истории регионов. Предметом исследования стали различные направления общественно-политического, социально-экономического и культурного развития регионов нашей страны. Именно с этой точки зрения изучение истории развития Северо-Восточного региона Азербайджана - Губинского, Гусарского, Хачмазского, Шабранского и Сиязанского районов, имеющего особую роль в силу его геополитического и стратегического значения, а также социально-экономического и туристического потенциала имеет большую актуальность.

В статье предметом исследования станет историография этапа Гейдара Алиева в истории развития Северо-Восточного региона Азербайджана с привлечением существующих научных трудов.

Ключевые слова: *Азербайджанская Республика, Общенациональный лидер Гейдар Алиев, Северо-Восточный регион, динамика развития, историография.*